

OPERATYVINIO DARBUOTOJO RENGIMO PROBLEMOS

EDVARDAS ŠILERIS

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedra
V. Putvinskio g. 70, LT- 44211, Kaunas
Telefonas 8 (5) 271 99 05
Elektroninis paštas: edvardas.sileris@policija.lt

S A N T R A U K A

Ši tema betarpiškai susijusi su mano tiesioginiu darbu bei dėstomu dalyku M. Riomerio Universitete (toliau- Universitete), todėl norėčiau išdėstyti savo požiūrį į šiuo metu veikiančią operatyvinių darbuotojų rengimo sistemą. Pranešimo metu pirmiausia pabandyčiau panagrinti, ko tikisi operatyvinės veiklos subjektas iš operatyvinio darbuotojo, taip pat apžvelgsiu ir paanalizuosiu problemas, su kuriomis susiduria tokius darbuotojus rengiančios įstaigos.

A N A L I Z Ė

Operatyvinė veikla Lietuvoje dar palyginti labai jaunas mokslas, jos pavadinimas verstas iš rusų kalbos. Vakarų pasaulyje ši veikla tapatinama su kriminaline žvalgyba. Mūsų Operatyvinės veiklos įstatyme apibrėžiama, kad „operatyvinė veikla - tai operatyvinės veiklos subjektų vieša ir slapta žvalgybinio pobūdžio veikla“. Kadangi jau pačiame apibrėžime yra nuoroda į žvalgybinę veiklą, darytina išvada, jog operatyvinis darbuotojas yra minimo subjekto darbuotojas, kuris organizuoja ir vykdo operatyvinę veiklą.

Tame pačiame įstatyme aiškiai apibrėžti operatyvinei veiklai keliami uždaviniai:

- 1) nusikalstamų veikų prevencija.
- 2) nusikalstamų veikų išaiškinimas, taip pat rengiančių, darančių ar padariusių nusikalstamas veikas asmenų nustatymas.
- 3) asmenų apsauga nuo nusikalstamo poveikio.
- 4) asmenų, kurie slapstosi nuo ikiteisminio tyrimo ar teismo, taip pat dingusių be žinios asmenų paieška.
- 5) veikų, keliančių grėsmę valstybės konstitucinei santvarkai, jos nepriklausomybei, ekonominiam saugumui, valstybės gynybinės galios užtikrinimui ar kitiems svarbiems nacionalinio saugumo interesams, prevencija ir išaiškinimas.

- 6) daiktų, pinigų, vertybinių popierių, kito turto, susijusio su nusikalstamų veikų padarymu, paieška.
- 7) valstybės paslapčių apsauga.
- 8) kitų valstybių specialiųjų tarnybų veiklos tyrimas.
- 9) operatyvinės veiklos subjektų saugumo bei imuniteto užtikrinimas.

Taigi, mokymo įstaiga, rengdama operatyvinį darbuotoją, turi paruošti specialistą, gebantį tinkamai spręsti visus šiuos operatyvinei veiklai keliamus uždavinius. Kyla natūralus klausimas, ar šiandien Lietuvoje rengiami specialistai atitinka šiuos reikalavimus? Deja, praktinio darbo patirtis rodo, kad ne.

Mano nuomone, pagrindinės reikalavimų neatitinkančio operatyvinių darbuotojų parengimo priežastys būtų šios:

- Didelis atotrūkis tarp praktikos ir teorijos. Lietuvoje yra nedaug šios srities mokslininkų. Pavyzdžiui, Universitete buvo panaikinta daugelį metų šios srities specialistus rengusi Operatyvinės veiklos katedra; dalis mokslo darbuotojų ir dabar reiškia skeptišką požiūrį į šią problemą. Prieš kelerius metus Lietuvos Respublikos Seime vyko diskusija „Būti ar nebūti“, kurioje buvo diskutuojama, ar apskritai Lietuvai reikalingas operatyvinės veiklos įstatymas, svarstoma, kad gal verta palikti tik Žvalgybos įstatymą.
- 2003 m. Lietuvoje įsigaliojus naujam Baudžiamojo proceso kodeksui ir daliai operatyvinės veiklos metodų tapus procesinės prievartos priemonėmis, susiformavo nuomonė, kad operatyvinė veikla nereikalinga, užtenka taikyti procesinės teisės normas.
- Pats operatyvinės veiklos dėstymo procesas yra pakankamai komplikotas dėl operatyvinei veiklai keliamų specifinių uždavinių, nes sėkmingas jos taikymas sunkiai pamatuojamas konkrečiai išreikštais kokybiniais ar kiekybiniais rodikliais, t.y. vieno ar kito metodo taikymas dar negarantuoja galimos sėkmės. Dažniau tai lemia tinkamai ir laiku suplanuoti ir įvykdyti operatyviniai veiksmai.

Įvertinus visus aspektus, galima daryti išvadą, kad operatyvinio darbo, o tuo pačiu ir operatyvinio darbuotojo vykdomos veiklos esmę sudaro INFORMACIJOS GAVIMAS. Tai aksioma žvalgyboje ir pagrindinis tokios veiklos tikslas. Visi kiti apibrėžti būdai ir metodai tėra įrankiai šiam tikslui pasiekti. Todėl darytina pagrįsta išvada, jog būtina parengti tokį operatyvinį darbuotoją, kuris sugebėtų gauti informaciją, kurios reikalauja valstybė, keldama operatyvinės veiklos uždavinius.

Šiandien drąsiai galima teigti, kad šalies mokymo įstaigos neįstengia parengti reikiamų žinių ir įgūdžių turinčių operatyvinių darbuotojų, todėl operatyvinės veiklos subjektai pradėjo naudotis užsienyje esančių mokymo įstaigų paslaugomis. Tai nėra geras sprendimas, nes šios paslaugos brangiai kainuoja, skiriasi mūsų ir užsienio šalių teisinės sistemos, valstybės keliami uždaviniai mums yra kitokie nei kolegoms užsienyje, be to, tai lemia ir tokios objektyvios priežastys, kaip kriminogeninė situacija, geopolitinė padėtis ir pan.

Manychiau, kad pagrindinės priežastys, dėl ko Lietuvoje susiklostė tokia situacija, yra šios:

- Ne kiekvienas asmuo gali būti operatyviu darbuotoju. Tai lemia asmeninės dalykinės savybės, kurias reikėtų įvertinti dar prieš pradėdant ruošti operatyvinį darbuotoją.
- Teorinio rengimo proceso metu būsimą operatyvinį darbuotoją galima supažindinti tik su dalimi teorijos, nes Operatyvinės veiklos įstatymo normos yra detalizuotos žinybinėse instrukcijose, kurios yra įslaptintos, todėl studentai neturi galimybės su daugeliu jų susipažinti.
- Studentui (dažnai ir Universitetui) nėra žinomos operatyvinės veiklos subjektų techninės galimybės.
- Dėstomas teorinis mokymas visiškai skiriasi nuo praktinio darbo.
- Operatyvinės veiklos finansavimas neaptiriamas mokymo procese.
- Neruošiami skirtingos krypties operatyviniai darbuotojai.
- Neegzistuoja tinkamų asmeninių ir dalykinių savybių įvertinimas.

Mano subjektyvia nuomone, šiandien šalies mokymo įstaigos yra pajėgios supažindinti tik su operatyvinės veiklos teorija, šios veiklos reglamentavimu ir teismų praktika, bet neturi galimybių ir resursų išdėstyti pačios veiklos organizavimą. Norint parengti gerą operatyvinį darbuotoją, mokymo sąlygas reikia maksimaliai priartinti prie praktinių. Studentą derėtų supažindinti su operatyvinio darbo organizavimu bei specifika operatyvinės veiklos subjektuose, daugiau dėmesio skiriant praktinių įgūdžių formavimui.

IŠVADOS

- Operatyvinės veiklos dėstymą maksimaliai priartinti prie realaus darbo.
- Rengti operatyvinius darbuotojus pagal skirtingas darbo kryptis ar metodus, t.y. darbui tam tikruose padaliniuose ar subjektuose.
- Operatyvinę veiklą dėstyti moduliais, kurių metu įgytas žinias taikyti praktikoje.
- Dėstyti tik operatyvinės veiklos bendrąją dalį, t.y. supažindinti su teoriniu operatyvinės

veiklos reglamentavimu, teismų praktika bei metodų ir priemonių, numatytų LR Operatyvinės veiklos įstatyme, taikymu. Detalesnį specifinių operatyvinei veiklai keliamų uždavinių sprendimą bei mokymą, kaip juos spręsti, palikti kvalifikacijos kėlimo kursams bei mokymuisi darbo vietoje.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas (Skelbta: Valstybės Žinios, 2002-06-28, Nr. 65, Publikacijos Nr. 2633)
2. Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas (Skelbta: Valstybės Žinios, 2000-07-31, Nr. 64, Publikacijos Nr. 1931)
3. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas (Skelbta: Valstybės Žinios, 1999-12-09, Nr. 105, Publikacijos Nr. 3019)
4. LR Vyriausybės nutarimas 2002 m. spalio 3 d., Nr. 1559 “Dėl operatyvinės veiklos subjektų sąrašo patvirtinimo ir jų operatyvinės veiklos masto nustatymo” (Skelbta: Valstybės Žinios 2002, Nr. 97-4279)

TRAINING PROBLEMS OF CRIMINAL INTELLIGENCE OFFICER

Edvardas Šileris

Mykolas Romeris University

S U M M A R Y

The report analyses the training problems of criminal intelligence officer in Lithuania, what is expected from criminal intelligence officer by criminal intelligence activity subject as well as problems that are faced by the agencies responsible for the training of such officers. In addition, the report describes the goals of criminal intelligence activity, their practical implementation aspects and draws inferences how it would be possible to solve the present problems.

Keywords: Criminal intelligence activity, criminal intelligence officer, criminal intelligence subject, training of criminal intelligence officer.